

Varnæs Kirke

en levende kirke

Kirken ligger syd for Varnæs by—mellem Varnæs og Bovrup—på en bakke, næsten skjult bag kirkegårdens høje træer. Kirkegården er omgiet af fredede kampestensdiger, mod vest dog kløvsten i cement. Kirken har sandsynligvis været viet til apostlen Peder, som er afbildet i kirkens segl.

Sagn

Flere sagn er knyttet til kirken. Bl.a. skulle kirkens grundvold være flyttet fra Kirkebjerg, som var den oprindelige placering. Alle byggematerialer blev på mystisk vis hver nat flyttet fra Kirkebjerg til kirkens nuværende placering. Til sidst opgav man placeringen på Kirkebjerg og byggede kirken, hvor den ligger nu.

Et andet sagn nævner Junker Vigge fra Varnæs Vold som bygherre. Hans hoved skulle være afbildet øverst i korgavlen i granit. Ifølge sagnet er han sammen med sin brud, Ida, begravet under den gamle løn. I lønnens stamme ses endnu et hul, hvori der tidligere altid fandtes frisk vand, der betragtedes som helbredende.

Klokketårn.

Klokketårnet i Varnæs bliver dateret til 1400 tallet. Det fritstående klokkehus er middelalderligt - omtalt første gang i 1704. Konstruktionen adskiller sig fra egnens øvrige klokketårne ved at mangle midtstolpen, som hedder kongen. Det er stadig imponerende at se tårnets konstruktion med de tykke højstolper, 35 cm i kvadrat.

Der er to klokker: den ene fra 1690 med indskriften "Fabricius gjorde mig". Den anden klokke, støbt i Egernfælde i 1794, blev taget af tyskerne i krigen 1914-1918. Som erstatning hænger en genforeningsklokke, med indskriften:

Min Røst lovprise skal vor Gud, og
til hver Kristen har jeg bud. Jeg
synger om Guds Kærlighed, det
største jeg i Verden ved.

Denne klokke er tegnet af Martin Borch og støbt i de Smidthske Jernstøberier i Ålborg.

Bemærk også taget som er lavet af bornholmske egespånere. Spånerne er kogt i tjære, så de næsten kan holde evigt.

En anden bemærkelsesværdig ting er halsringen på en af hjørnestolperne. Her blev folk, som havde forset sig på kirkens regler, straffet ved at blive tøjret om søndagen. Så kunne folk, som skulle til kirke, håne den formastelige synder.

Kirkegård

Ved korets østgavl er en mindesten for de faldne i 1. Verdenskrig.

Motivet er en engel, der skriver de dødes navne i livets bog. Det er tegnet af Joakim Skovgaard og udført af sønnen Johan Thomas Skovgaard (1888-1977).

På kirkegården ses også mindesmærker over faldne på Dybbøl i 1864.

Kirkegården er smukt indrammet af lindetræer. I øvrigt bærer den, i form af mange kostbare gravsten præg af, at Varnæs sogn har været et velhavende sogn.

Kirkestien blev etableret i efteråret 2018 og blev indviet den 28. oktober samme år.

Kirkestien består af granitfliser der er 30cm x 100cm, og langs fliserne er der stensmel og knuste granitskærver.

Kirkebygningen

Kirken er placeret øst-vest, og som hos næsten alle vores danske middelalderkirker, vender koret mod øst. Den oprindelige kirke fremstår som en typisk romansk landsbykirke, som i tiden efter 1150 er opført i tre omgange. I det 14. århundrede tilføjedes mod syd Sct.

Jørgens Kapel, hvori messen fejredes for sognets og egnens spedalske.

Der har oprindeligt været en nord- og en sydindgang til henholdsvis kvinder og mænd. Syddøren er senere lukket, korbuen blevet omdannet til en høj spidsbuet åbning og de gamle vinduer er gjort større.

I 1868 blev kirken restaureret efter L.A. Winstrops tegninger fra 1863, hvor bl.a. korets øst- og nordmur fornyedes. Det medtagne træværk blev fornyet, taget dækket med skiffer, og trævinduerne blev udskiftet med rundbuede vinduer af støbejern.

Dette i forbindelse med en fuldstændig fornyelse af tagværket i 1952 vanskeliggør en sikker udredning af bygningshistorien. Både koret og det forlængede skib står på granitkvadersokkel, og at dømme efter sokkelprofilerne har der været tre byggeperioder: 1. koret og skibets østgavl, 2. skibets store østre del og 3. skibets vestende.

Murene i alle tre bygningsafsnit er sat af rå kamp med rå tildannede granitkvadre til hjørner og åbninger. Det eneste oprindelige og vist nok kun delvist bevarede vindue ses i korets sydмур.

Øverst i korgavlen findes et groft tilhugget mandshoved af granit, en trekantet hat kan være en senere tilføjelse (se sagnet om Junker Vigge). På sydkapellets gavl er et solur af kalksten med indhugget årstal (1837).

I korets sydмур er der en 30 cm høj niche, hvis bund er hævet 70 cm over det nuværende gulv. Sydkapellet er af rå kamp med taggavl og enkeltheder af munkesten. De tre mure prydes øverst af dobbelt savskifte.

De tre store støttepiller mod kirkens vestgavl er muligvis middelalderlige.

Efter en restaurering 1952 (arkitekt H. Mundt) står kirken hvidkalket med helt fornyet tagværk og røde tegltage. Lofterne står med gråmalede, håndhøvlede brædder over rødbrune bjælker.

Gulvene er sorte og gule fliser, vist nok fra 1857-1858.

Våbenhuset

I det 15. århundrede, da mandsdøren var blevet tilmuret, rejstes mod nord våbenhuset, af nogle kaldet "æ karnhus" - lighus- (der vist nok kommer af det latinske ord "carnarium", der betyder kødkammer eller benhus).

Våbenhuset er præget af restaureringer i 1868 og 1952, men indvendig i flankemuren ses ældre murværk med rester af murede bænke

Altertavle

Egetræs baldakinaltertavle fra 1500-tallets begyndelse. Man ved ikke hvem, der har skåret den. Alterbordet har samme alder som kirken, der er fra ca 1150.

I midtskabet ses en figurrig Golgata scene. Den korsfæstede Jesus har langt hår, kort fuldskæg, bærer tornekrone og lændeklæde. Han er fæstnet til korset med tre nagler. De to røvere er iklædt små

underbukser, de er ophængt og bundet til korset. I forgrunden er der skåret tre blokke med i alt 22 personer.

Til venstre ses Jomfru Maria, der støttes af Johannes og to kvinder, hvoraf den ene formentlig er Maria Magdalene. Der ses yderligere to kvinder i billedet.

I midten ses skriveren med skriftbånd, fjerpen og blækhus. Bag ham står Stefaton med spand og spyd (egentlig svamp). Bagerst ses tre mænd.

Til højre ses seks mænd, de fem til hest. Forrest formentlig Pontius Pilatus. Den skægløse rytter bagerst er muligvis den romerske officer.

Altertavlens nederste del er et billede af maleren Jes Jessen *Den sidste nadver*, flankeret af ordene: *Tager hen og æder* og *Tager hen og driker*.

I altertavlens to fløje ses 12 apostle. Venstre fløj: Peter, med spidse sko, Andreas, Jacob den ældre, Filip, Paulus, Matthæus, skægløs, præsteklædt, barfodet. Højre fløj: Johannes, Thomas, Bartholomæus, Judas Thaddæus, Simon, Matthias.

Øverst i midtskabet er tresidede baldakiner med stavværk, kølbuer og korsblomster, på fløjene tilsvarende stavværk. Staffering: Jes Jessen 1790, delvist fremkaldt 1942.

Prædikestol

Prædikestolen fra 1606 er træskærerarbejde i renæssancestil. Inskription lyder: "År 1691 lod hr. P. F. (Peder Fabricius), præst i Varnæs på egen bekostning prædikestolen forny og pryde med farver til Guds ære og kirkens vinding."

Den er prydet med 4 felter der forestiller:

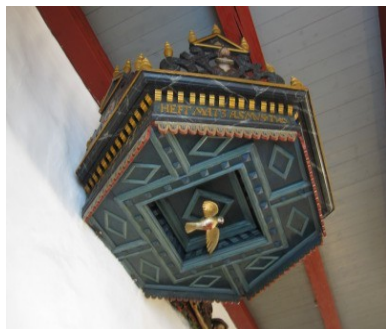
Bebudelsen, hyrdernes tilbedelse af det nyfødte barn Jesus, korsfæstelsen og opstandelsen.

Himlen

Himlens underside har på frisen reliefskårne versaler.

Undersiden har rudestillede profillister i felter og hævet midtfelt med en hængende due. Den er forsynet med giverens våbenskjold, birkefoged Matz Asmussen Voigt og hustru Maren, Rævhøjgaard, Blåkrog.

Korbuekrucifikset

er fra ca. 1250-75, ung gotisk figur på sengotisk kors og æselrygsbue. Figuren er 128 cm høj.

Kirkeskib

Kirkeskibet er et navnløst orlogsskib, tremastet fregat med to lag kanoner, længde 105 cm, men bygget som en model af orlogsskibet "Norske Løve fra 1765". Galionsfiguren er en oprejst forgyldt løve.

Skænket af skipper og reder Asmus Jørgensen Smith og sønnen Cornelius fra Aabenraa i 1784, Gud til ære (taknemmelighed). Giveren stammer fra en smedeslægt i Varnæs.

Døbefont

Døbefonten er en romansk granitkumme med to stave med sildebensmønster i mellem. Døbefonten har samme alder som kirken, ca 1150. Foden er nyere og af cement.

Fontehimmel

Fontehimmelen er af træ og dateret til 1632.

Orgel

Orgelet er fra 1892, Marcussen og søn. Det blev udbygget i 1993 med 1 oktav 8 og sub-bas 16.

Pulpitur

Pulpituret i vest er båret af 8 træstolper. I fyldningerne brogede sløjfebundne blomsterbuketter på mørk bund og midt for et billede med to knælende engle, malet af Jes Jessen.

Dåbsfad og dåbskande

Dåbsfadet er fra 1942 er lavet af messing. Dåbskanden der fra 1880'erne er lavet af tin.

Nøddåbsfad

Der er ingen datering af nøddåbsfadet. Nu er fadet placeret på alteret under høstgudstjenesten. Heri samles der ind til bidrag til sognets sociale arbejde.

Oblat-æske

Oblat æsken er prydet med Ahlefeldternes våben. Årstallet 1702 er indgraveret.

Alterkalk

Alterkalken er sengotisk sølvarbejde, cirka år 1450. Bægeret og skaftets øverste del er nyere.

Disk

Disken er fra ca. 1600.

Alterstager

Alterstagerne er to par med sengotiske profiler, det ene par er mærket med årstallet 1692, de har en højde 28 cm.

Røgelseskar

Røgelseskaret er gotisk, fra 1300-tallet, 6-sidet med spidst låg. Det blev sidst brugt i 1864. Er nu ophængt ved alteret under gudstjenester.

Kalkmaleri

Ved en restureing kom der lidt af det oprindelig kalkmaleri frem i korbuen.

Præstetavle

Den første præst i Varnæs kirke kan dateres til 1500 tallet

Præstestol

Ved siden af døbefonte står der en præstestol der er skænket af Nis Thomsen. Den er ikke dateret.

Gravsten i kirken

Der ligger to gravsten i koret.

Kilder:

Varnæs Sogns Historie, Kirken, Erik Bondo Svane, Bogforlaget Guldhorn, Tønder, 1944

Danmarks kirker, Nationalmuseet, særtryk, 1964

Danske Præste og Sognehistorie, Haderslev Stift, Varnæs, Urban Schrøder, udgivet af A. Pontoppidan Thyssen, Århus 1981

Danmarks Middelalderlige Altertavler, Sissel F. Plathe og Jens Bruun, Syddansk Universitetsforlag, 2009

Fotografier: Grethe Petersen, Hanneke Larsen, Nikolaj Callesen, Åse og Johnny Hassel

Redigeret af Johnny Hassel og Kirsten Krogh

Søger du flere oplysninger om Varnæs kirke, kan der findes mere på hjemmesiden www.varnaes-kirke.dk

